

Park Branickich (9,57 ha) znajduje się u zbiegu ulic Rynek Kościuszki i Mickiewicza. Jest to obiekt zabytkowy, którego początki sięgają XVII w. Stanowi on element XVIII-wiecznego założenia parkowo-pałacowego. Współczesna kompozycja obiektu składa się z części górnej parku (symetrycznie rozłożonych 8 kwater bukszpanowych i 12 kwater ze starymi drzewami) i z części dolnej, w której znajduje się fosa. Dwie części parku oddzielone są murem biegnącym wzdłuż fosy. Od roku 1997 prowadzone są prace mające na celu przywrócenie XVIII-wiecznego wyglądu ogrodu. Na podstawie bogatego zbioru ikonografii, map Białegostoku pochodzących z tamtego okresu oraz spisu inwentarza wykonanego po śmierci Hetmana Branickiego (1771 r.), a także na podstawie przeprowadzonych prac archeologicznych odtwarza się starą kompozycję ogrodu.

Park Planty (14,94 ha) jest obiektem zabytkowym i znajduje się w sąsiedztwie Parku Branickich (graniczy z murem otaczającym założenie pałacowe Branickich od strony północnej, zachodniej i południowej). Charakteryzuje go ciekawy układ bulwarów i alei. Główną kompozycję tworzą dwa bulwary (północny i zachodni) oraz główna aleja położona w południowej części parku, wokół których rosną stare drzewostany i duża ilość krzewów ozdobnych.

Park Poniatowskiego (4,76 ha). Park powstał w 1895 r, jest położony w centralnej części miasta, w pobliżu Parku Branickich, pomiędzy ulicami Branickiego, Mickiewicza i Elektryczną. Na terenie parku znajduje się Teatr im. Węgierki. Walor rekreacyjny Parku został uszczuplony kilka lat temu w wyniku usunięcia fragmentów zieleni wysokiej.

Park Zwierzyniecki (16,2). Park jest obiektem zabytkowym, położonym w centralnej części Białegostoku, pomiędzy ulicami 11 Listopada, Podleśną i Zwierzyniecką. Jest to obiekt, który powstał w wyniku transformacji kompleksu leśnego do celów rekreacyjnych. Przekształcenie to było przeprowadzone w sposób umożliwiający zachowanie wielu cech naturalnych dawnych zbiorowisk leśnych. W Parku Zwierzynieckim funkcjonuje niewielki zwierzyniec, w którym można obejrzeć kilkanaście gatunków zwierząt. Celowość funkcjonowania tego obiektu jest kontrowersyjna z uwagi na brak warunków zapewniających minimalne potrzeby zwierząt, zwłaszcza tych większych, trzymanych w klatkach.

Park Dojlidy (12,29 ha). Park został założony w latach 60-tych XIX w., jest położony w południowo – wschodniej części miasta, pomiędzy ulicami Myśliw-

ską i Ks. St. Suchowolca. Jest interesujący ze względu na występujące tam stare drzewostany, będące spuścizną po pierwotnym, naturalistycznym charakterze założenia parkowego. Na terenie parku znajdują się stawy oraz Pałac Lubomirskich.

Park Centralny (3,27 ha) znajduje się w Centralnej części miasta, pomiędzy ulicami Kalinowskiego i Suraską. Powstał w 1948 roku, po II wojnie światowej, na miejscu dawnego cmentarza żydowskiego, znajdującego się w sąsiedztwie wzgórza Św. Marii Magdaleny. Park jest zaniedbany i wymaga renowacji.

Park im. Dziekońskiej (4,52 ha) znajduje się w pobliżu wzgórza Św. Rocha. Jest to obiekt z dużymi powierzchniami trawników, na których rośnie niewielka liczba drzew. Park ten został niedawno zmodernizowany wybudowano fontannę i wytyczono są nowe drogi spacerowe.

Park Antoniuk (14,82 ha) jest położony w dolinie rzeki Białej, pomiędzy ul. Antoniukowską i al. Jana Pawła II. Jest to najmłodszy obiekt na terenie miasta, powstał w celu zapewnienia odpowiednich warunków do wypoczynku i rekreacji mieszkańców osiedli Sady Antoniukowskie i Przyjaźń. Stanowi przykład zagospodarowania doliny Białej, zgodnego z jej naturalnymi predyspozycjami i potencjałem rekreacyjnym tego obszaru.

4.4.2. Zieleńce i skwery (Fig. 4.1)

Prawie wszystkie zieleńce i skwery znajdujące się w Białymstoku zostały utworzone po II wojnie światowej. Są one zazwyczaj mniejszych rozmiarów niż parki miejskie, ale ich obecność istotnie uzupełnia system zieleni miejskiej. Z danych Urzędu Miejskiego wynika, że w Białymstoku jest 15 skwerów, ale według badań własnych tego typu obiektów jest w mieście 24.

Najwięcej obiektów tego typu znajduje się centralnej części miasta: wzdłuż al. Piłsudskiego i Włókienniczej (Skwery - Bulwary, LOK, skwer przy pływalni, Koniuszego), pomiędzy ulicami Legionowa – Rynek Kościuszki – Malmeda (Skwery – Polana, Malmeda, Rynek Kościuszki, przy Cerkwi – Liniarskiego).

Na uwagę zasługuje zmodernizowany Skwer Malmeda, w którego środku zbudowano ciekawie zaprojektowaną fontannę z obracającą się kamienną kulą. Po przeprowadzonym remoncie ze skweru zaczęli ponownie korzystać miesz-

kańcy miasta. W sąsiedztwie Parku Centralnego znajduje się porośnięte drzewami wzgórze Marii Magdaleny, które dawniej było użytkowane jako cmentarz. Na szczycie wzgórza znajduje się kapliczka, a na jednym z jego zboczy zbudowano amfiteatr. Dwa skwery znajdują się przy stawach na ul. Mickiewicza (skrzyżowanie Mickiewicza z Drewnianą i Podleśną), są to obiekty zaniedbane, ale z racji bardzo korzystnego usytuowania należało by je odrestaurować. Przy ul. Mickiewicza położony jest bardzo już zniszczony Ogród Jordanowski, który nie spełnia obecnie swej pierwotnej funkcji, jako ogród przeznaczony wyłącznie do zabaw dla dzieci. W okolicach ul. Wasilkowskiej (za i przed skrzyżowaniem z ul. Towarową) znajdują się trzy skwery: Skwer Wiadukt – stoi na nim czołg z II wojny światowej, Skwer na rogu Traugutta i Wasilkowskiej, będący pozostałością po eklektycznym ogrodzie mieszczańskim Piekarskich, (istniejącym od końca XIX w) oraz Skwer Wygoda przy ul. Pułkowej, w miejscu dawnego cmentarza ewangelickiego.

Rozmieszczenie parków, skwerów i zieleńców w Białymstoku nie jest równomierne, na terenie osiedli oddalonych od centralnej części miasta obiekty tego typu występują w znikomym stopniu. Jako przykład dzielnic całkowicie pozbawionych tej formy zieleni można podać osiedla Białostoczek, Dziesięciny, Zielone Wzgórza, Słoneczny Stok, ^WSłoboda. Ta sytuacja wskazuje na poważne zaniedbania w sferze projektowania terenów zielonych w nowych dzielnicach miasta. Analiza zmian areалу terenów otwartych od okresu II wojny światowej do czasów obecnych prowadzi do wniosku, że w całym tym okresie inkorporowane w obręb miasta nowe tereny otwarte były zamieniane wyłącznie w obszary zabudowane. Poza Parkiem Centralnym, Parkiem im. Dziekońskiej i Parkiem Antoniuk nie powstały żadne nowe formy zorganizowanej zieleni miejskiej. Miejsca wolne od zabudowy, znajdujące się w obecnie w dolinach rzecznych, przetrwały do dzisiaj głównie z powodu pewnej niedostępności tego obszaru do zainwestowania, z racji słabonośnych gruntów i wysokiego poziomu wód gruntowych oraz struktury własnościowej, a nie z powodu założeń planistycznych. Gdyby nie było parków zabytkowych – reliktywów historycznych i kulturowych, świadczących o dobrym smaku i świadomości ekologicznej dawnych mieszkańców Białegostoku, obecne miasto stanowiłoby w dużym stopniu pustynię pozbawioną roślinności. Proces pustynnienia miasta nasilił się wyraźnie w ostatnich kilkunastu latach i jest doskonale widoczny na zdjęciach lotniczych,

na których niezwykle kontrastująco zaznaczają się centralne dzielnice obudowane zielenią parków i skwerów, stare dzielnice domków jednorodzinnych „tonące w zieleni” przydomowych ogródków, na tle betonowych dzielnic „wielkiej płyty” i najnowszych terenów wielkich budów, zdewastowanych i odartych z roślinności (hipermarket Auchan, TBS Bacieczki).

4.4.3. Ogrody etnograficzne (skanseny)

Na terenie aglomeracji białostockiej znajduje się jeden obiekt tego typu, jest to Białostockie Muzeum Wsi. Koncepcja założenia tego muzeum powstała w 1978 r w Biurze Badań i Dokumentacji Zabytków. Wówczas to wybrano do przeniesienia znajdujące się w terenie północno-wschodniej Polski budynki drewniane oraz zaproponowano lokalizację skansenu za uroczyskiem Pietrasze, przy szosie do Wasilkowa. Ostatecznie, ze względu na ochronę użytków rolnych, na teren przyszłego muzeum przeznaczono obszar w kształcie zbliżonym do trójkąta o powierzchni 136,94 ha, znajdujący się pomiędzy szosą Białystok–Augustów, linią kolejową Białystok–Sokółka oraz rzeką Supraśl.

Muzeum gromadzi najcenniejsze obiekty architektury ludowej oraz warsztaty, narzędzia i wyposażenie zabytkowych budowli, a także realizuje program naukowy związany z ochroną najcenniejszych wartości kultury ludowej. Oprócz funkcji naukowo – dydaktycznych i wychowawczych jest on miejscem rekreacji i wypoczynku. W Białostockim Muzeum Wsi zgromadzono obiekty budownictwa wiejskiego z obszarów dawnego województwa białostockiego w granicach sprzed 1975 r. Charakterystyczne dla tego regionu obiekty budownictwa drewnianego zgrupowano w typowych układach osadniczych oraz obrazujących tradycyjną kulturę wsi przełomu XIX i XX stulecia.

4.4.4. Ogrody działkowe (Fig. 4.2)

Kompleksy ogrodów działkowych, stanowią nie tylko tereny produkcji warzywno-ogrodniczej, ale są także miejscem całodziennego pobytu w okresie letnim wielu grup społecznych np. rencistów, emerytów, dzieci. Pracownicze ogrody działkowe nie posiadają tzw. „zieleni ogólnej”, ozdobnej, okalającej ogród, która winna służyć biernemu wypoczynkowi i nadaniu estetycznego wyglądu ogrodom.